

نخستین تصاویر بارگاه امام رضا علیه السلام در مطبوعات ایران

سید مهدی سید قطبی*

دورنمای بارگاه رضوی و قسمتی از شهر مشهد

*. کارشناس تالار مطبوعات آرشیوی سازمان کتابخانه‌ها موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی و کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی.
mehdi.qotbi@gmail.com

شماره اول ایران باستان در هفت صفحه به قطع بزرگ با تصاویر متعدّد به چاپ رسید. ظاهراً شماره اول نشریه در مدّت زمان اندکی به پایان رسیده و مدیر آن مجبور شده است برای بار دوم در پنج هزار نسخه آن را تجدید چاپ نماید.

محل اداره نشریه ایران باستان در خیابان لاله‌زار تهران، کانون ایران باستان واقع بود و بهای آبومان آن به این شرح اعلام شده است: اشتراک سالانه در تهران ۵۰ ریال و در خارج از کشور ۵ دلار، شش ماهه نصف قیمت و تک شماره دهشاهی. لازم به ذکر است پس از چند نوبت انتشار، با توجه به استقبال مردم از آن، قیمت آبومان افزایش یافته است.

ایران باستان که نشریه‌ای هفتگی بود، هر هفته با کاغذی نفیس و چاپی مرغوب منتشر می‌شد. خط مشی انتخاب موضوع مقالات، تصاویر و صفحه‌آرایی نشریه ایران باستان متأثر و به تقلید از سبک انتشار روزنامه در آلمان بود و این امر بی شک محصول اقامت سیف آزاد، مدیر نشریه، در آلمان بوده است. وی همواره سعی داشت ایران باستان، مانند یکی از روزنامه‌های کشور آلمان به چاپ برسد.

ایران باستان به مدّت سه سال یعنی تا آخر سال ۱۳۱۴ خورشیدی منتشر و پس از آن تعطیل شد و سیف آزاد، مدیر نشریه، مجدداً به اروپا مسافرت نمود و پس از شهریور ۱۳۲۰ و سقوط رضا شاه به ایران بازگشت.

سیف آزاد پس از بازگشت به ایران، مجدداً در سال ۱۳۲۶ خورشیدی نشریه ایران باستان را تقریباً به همان سبک و سیاق سابق منتشر ساخت. مندرجات ایران باستان عبارت بود از: شرح‌هایی که زیر عکس‌های متعدّد چاپ می‌شد و مطالبی مشتمل بر ترجمه و مقالات مختلف. در دو شماره پیاپی نشریه ایران باستان، در مجموع هفت تصویر مختلف از حرم مطهر امام رضا علیه‌السلام به چاپ رسیده است.

این تصویرها عبارتند از:

- دورنمای بارگاه رضوی و قسمتی از شهر مشهد
- صحن مطهر
- ایوان صحن نو
- پنجره پولاد و عده‌ای از امانا و بزرگان خدام حرم مطهر
- ایوان طلا
- بست پایین خیابان
- یکی از تالارهای (رواق) بارگاه رضوی

حرم مقدّس امام رضا علیه‌السلام از گذشته تاکنون همواره یکی از موضوعات اصلی مقالات و اخبار نویسندگان و روزنامه‌نگاران بزرگ ایران بوده است. اگرچه در اوایل دوره روزنامه‌نگاری، هزینه تهیه گراور (تصویر) بسیار بالا بوده است اما با نگاهی کوتاه به برخی از مطبوعات و به ویژه نشریات مصوّر قدیمی ایرانی می‌توان تصاویری از بارگاه منوّر چهارده معصوم علیهم‌السلام در آنها مشاهده کرد. در این میان تصاویر حرم مطهر امام رضا علیه‌السلام به لحاظ وجود روضه منوّر آن حضرت در ایران (مشهد مقدّس) بیش از تصویر حرم سایر ائمه اطهار علیهم‌السلام در روزنامه‌ها و مجله‌های مختلف منتشر شده است.

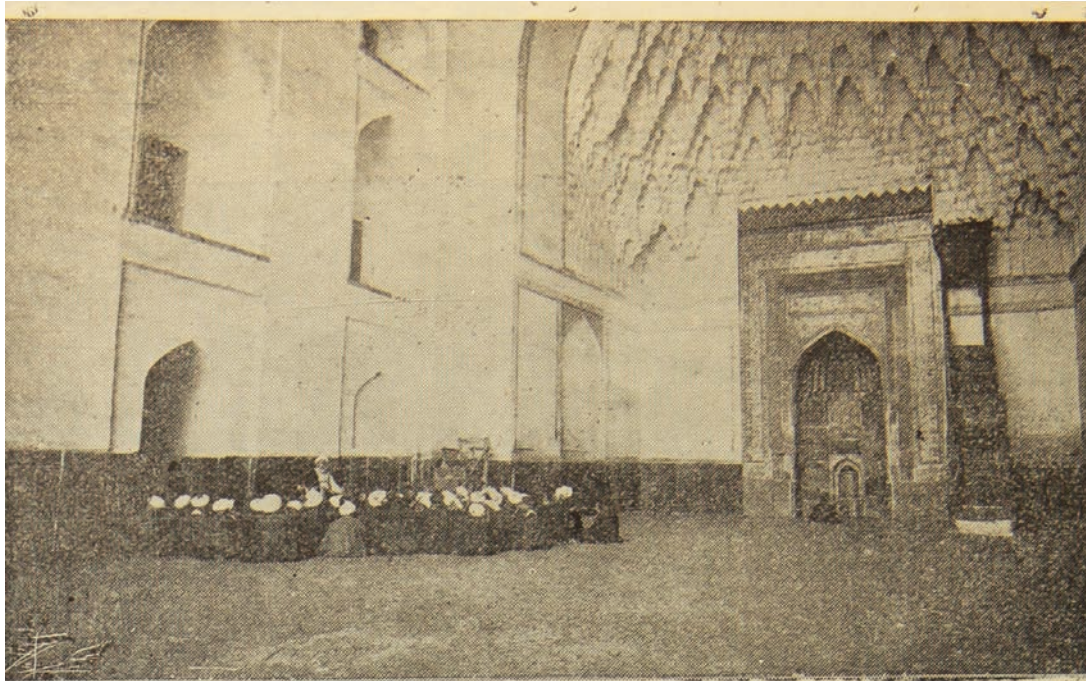
نشریه «ایران باستان» در سال ۱۳۱۲ خورشیدی چندین تصویر منحصر به فرد و با کیفیت از بارگاه امام رضا علیه‌السلام در صفحه اول یکی از شماره‌های خود منتشر کرد. با بررسی به عمل آمده مشخص گردید نشریه ایران باستان برای نخستین بار در تاریخ مطبوعات ایران، تصاویری نفیس از حرم مطهر رضوی به لحاظ تنوع و جزییات تصویری ارایه نموده که تا پیش از آن منتشر نشده است.

نشریه ایران باستان، در تهران به مدیریت سیف آزاد تأسیس شد. عبدالرحمن سیف آزاد، در ۱۲۶۱ خورشیدی به دنیا آمد. وی از جوانی به فعالیت در حوزه مطبوعات پرداخت و مجلات آزادی شرق، صنایع آلمان و شرق و ایران نو را در برلین به زبان‌های عربی، فارسی، انگلیسی، ترکی، هندی و آلمانی منتشر کرد. او روزنامه آزادی شرق را در برلین تا سال ۱۳۴۳ قمری و پس از آن در تهران انتشار داد. سیف آزاد شماره اول نشریه ایران باستان را در روز شنبه اول بهمن ماه ۱۳۱۱ خورشیدی منتشر کرد. ایران باستان، نشریه‌ای سیاسی-اقتصادی و مصوّر بوده، مرام و مسلک آن، در عنوان هر شماره چنین ذکر گردیده است: «شناساندن ایران امروز به خارجه و ایرانیانی که در خارج زندگی می‌کنند خصوصاً پارسیان مقیم هندوستان، راهنمایی‌های تجارّتی و صنعتی به ایشان، معرّفی پارسیان مقیم هند و علاقه‌مندی ایشان به ایران و ایرانیان»، علاوه بر این سیف آزاد نشریه خود را طرفدار نظام وقت و عظمت ایران باستان دانسته است.

منابع و مآخذ

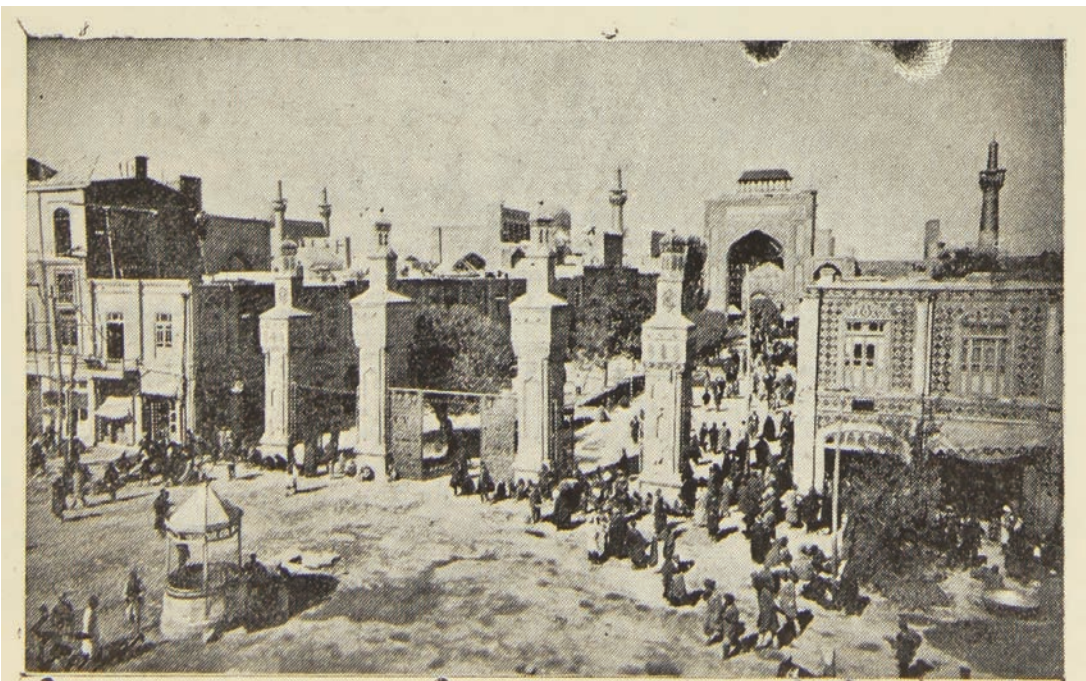
- بامداد، مهدی (۱۳۵۷). شرح حال رجال ایران در قرن ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ هجری. تهران: زوار.
- چهره مطبوعات معاصر [تهران]: پرسای جنت، [۱۳۵].
- صدرهاشمی، محمد (۱۳۶۳). تاریخ جراید و مجلات ایران. اصفهان: کمال.
- نشریه ایران باستان. س. ۱. ش. ۲۲. ص. ۱۵. تیر ۱۳۱۲ خ.
- نشریه ایران باستان. س. ۱. ش. ۳۳. ص. ۲۴. تیر ۱۳۱۲ خ.

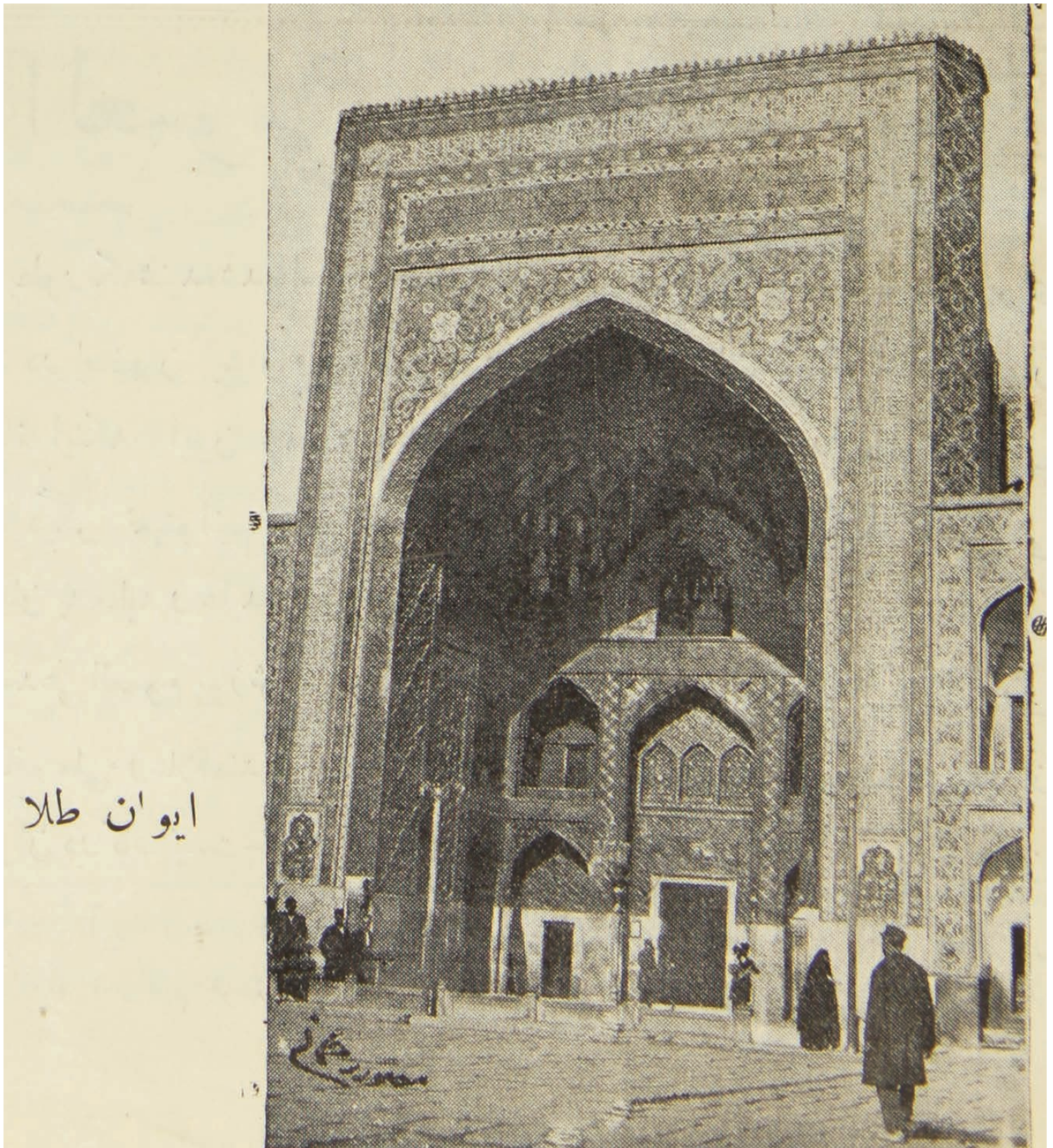
یکی از تالارهای (رواق) بارگاه رضوی (ع)

ایوان مقصوره مسجد گوهرشاد

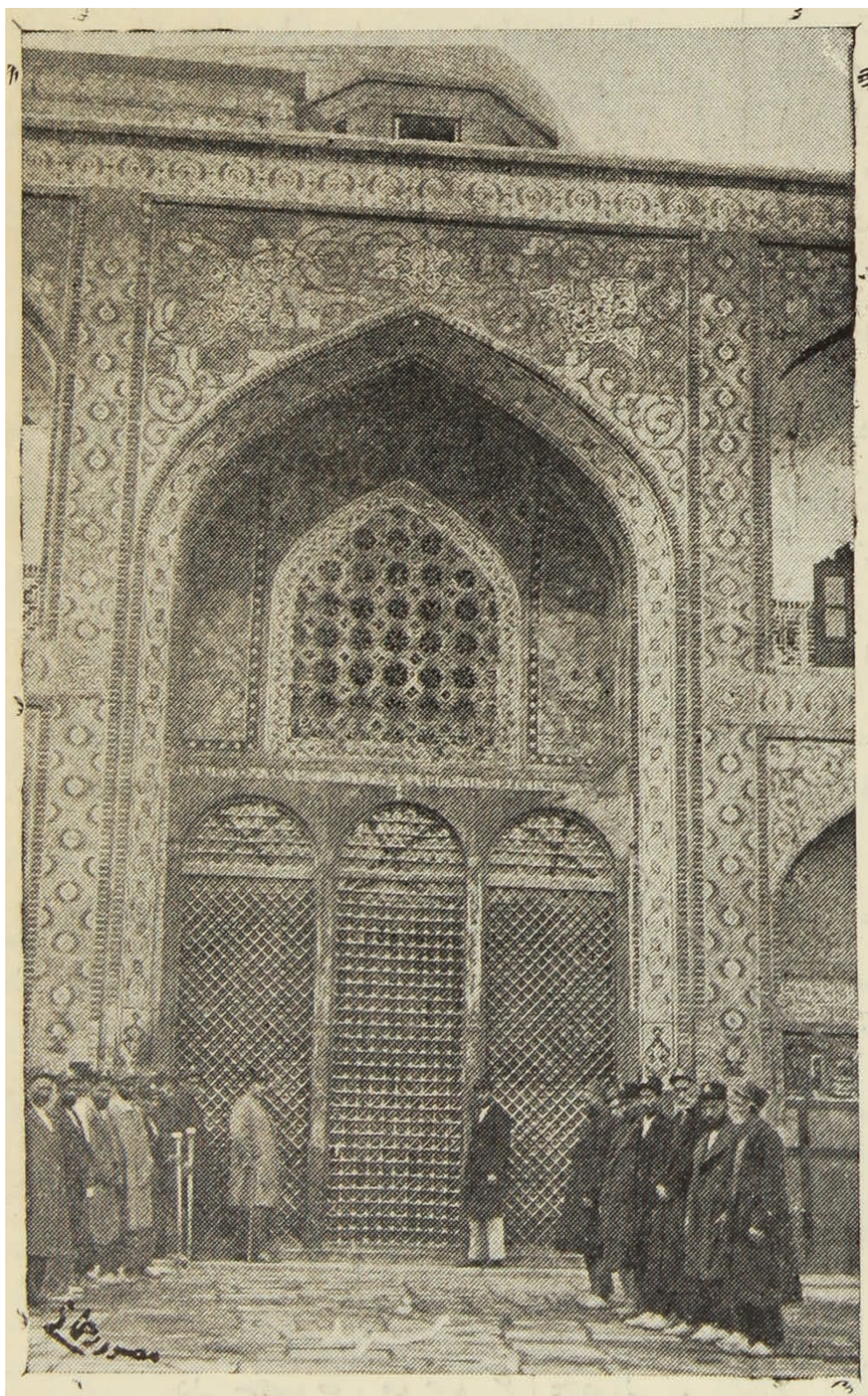
بست پائین خیابان

ایوان طلای صحن آزادی (صحن نو)

مشهد پنجره پولاد
در صحن کهنه
آقای اسدی متولی
باشی در حال
سلام با دستۀ از
امنا و بزرگان خدام
در جاوی پنجره
مشاهده میشود

صحن مطهر

نمای عمومی صحن عتیق (انقلاب) به همراه ساعت قدیم

ایوان صحن نو

سردر ورودی صحن عتیق از سمت بست شیخ حر عاملی (پایین خیابان) - مشهور به ایوان نقاره خانه